

TARİHTEN İŞİLTİLİ BİR SAYFA

Osmanlı'nın Ermeni kuyumcuları

Mücevherler, saatler, şamdanlar, tören kılıçları, Kuran mahfazaları... Eski ustalar nice ürüne kuyumculuk sanatının inceliklerini işleyip hayata zevk ve üslup kattılar, çıraklar yetiştirip geleneği kuşaktan kuşağa aktardılar. Ermeni ustalar, Osmanlı sanat tarihinin bu dalına da büyük emekler vermiş ve başta saray olmak üzere birçok noktada önemli sorumluluklar üstlenmişti. Atlas, *Osmanlı Döneminde Mücevher ve Ermeni Kuyumcular* kitabını Arsen Yarman'la ve geleneği bugüne taşıyan ustalarla konuştu.

YAZI: MUSTAFA TÜRKER ERŞEN



İstanbul'da Bizans döneminden itibaren zengin bir kuyumculuk geleneği vardı. Osmanlı'da Rumların yanı sıra Ermeniler ve diğer topluluklardan ustalar da bu geleneği sürdürdü. Kendine özgü bir kuyumculuk üslubu geliştiren Osmanlı'da, yüzyıllar içinde her milletten usta muhteşem bir miras oluşturdu. Atlas sayfalarına taşıdığımız bu eski eserlerden bir seçki, bu mirasın çeşitliliğini gözler önüne seriyor. 1839 ve 1861 yılları arasında hüküm sürmüş Sultan Abdülmecid'in altın işlemlerle süslü tören giysisi ve sorguçlu fesi (üstte) ve 19'uncu yüzyıla ait pırlantayla süslenmiş sorguç bu göz kamaştırıcı örnekler arasında (sağda).

Günümüz ustalarından Yervant Camgöz'ün beyaz altından ajur tekniği kullanarak yaptığı kolyenin ön yüzünde Hz. İsa bulunuyor. Bunun ardındaysa etrafı işlemlerle süslenmiş bir haç var (solda).

TOLGA İLDUN



ARAPIS KALAY, TSM



APAMIS KALAY, N. A. S. KOL.

Çiçek buketi tutan bir el formundaki broşta gümüş, elmas ve zümrüt kullanılmış.

Tahta çıkışının 25'inci yılında, 1901'de Sultan II. Abdülhamid'e sunulan hediyeler arasında dönemin kuyumculuğu hakkında fikir veren nadide maketler de vardı. Istepean Çubukciyan'ın yaptığı III. Ahmed Çeşmesi'nin gümüş maketi, Ni-goğos Çizmeciyân'ın gümüş İzmir Saat Kulesi, Tateos Ekmekçiyan'ın atölyesinde yapılan, süsleme ve yazıları Kerovpe Tulumbacıyan imzasını taşıyan kıymetli taşlarla bezeli Şükran gemisi bunların en dikkat çekicileriydi. II. Abdülhamid'in kuyumcubaşısı da Garabed Babayan'dan başkası değildi...

Osmanlı belgeleri, Ermeni ustaların imparatorluğun kuruluşundan yıkılışına kadar mücevher tasarımı ve kuyumculuğa büyük katkıda bulunduğunu gösteriyor. Belgelerde III. Mustafa

döneminde saray için mücevherli hançer, bıçak, raht takımı yapan Mikayel Çelebi, III. Mustafa'nın kızı Beyhan Sultan için aldığı elmaslı saati yapan Kuyumcu Mardiros, "Kılıççıbaşı Acemoğlu Serkis" diye anılan Sarkis Acemyan gibi sayısız isim geçiyor.

Farklı topluluk ve dinlerin birlikte yaşadığı, çalıştığı, ürettiği Osmanlı'da bu çeşitlilik hayatın her alanında kendini gösteriyordu. Ermeniler de bu dönemde sanayiden sanata, mimarlıktan teknolojiye tüm alanlarda emek verip önemli işlere imza attılar. Öne çıktıkları alanlardan biri de kuyumculuktu. Evliya Çelebi, Osmanlı İmparatorluğu'nda Trabzonlu Ermeni kuyumcuların, Hintli inci ustalarının

dışında, dünyanın en iyileri olduğunu yazmıştı. Osmanlı Darphanesi'ni iki yüzyıla yakın süre Düzyan ailesi yönetmiş, hatta Darphane defterlerinin bir kısmı Ermenice tutulmuştu. Abdülmecid ve Abdülaziz dönemlerindeki 18 yıllık sürede (1853-71), Kuyumcu Odası defterleri Ermeni harfleriyle Türkçe olarak yazılmıştı.

Peki, Ermenilerin tarih boyunca değerli maddenler ve taşların ticaretinde ve işlenmesinde bu kadar usta olmalarının nedenleri neydi? Atlas olarak görüşme fırsatı bulduğumuz *Osmanlı Döneminde Mücevher ve Ermeni Kuyumcular* kitabının yazarı Arsen Yarman, bu kapsamlı sorunun yanıtını şöyle özetliyor: "İpek Yolu ticaretindeki rolleri, İrandan kervanlarla gelen malların Kafkasya üzerinden Rusya'ya ve oradan Avrupa'ya taşınmasındaki işlevleri, İran ve Hindistan şehirlerindeki tüccarlarla

kurdukları bağ ve buralardaki yerel pazarlarda ticari emtianın kalitesi, fiyatı ve temini konusunda sahip oldukları bilgi, Bağdat, Halep üzerinden işleyen Akdeniz ticaretindeki etkinlikleri..."

Ermeni ustaların mücevher tasarımı ve kuyumculuk konusundaki birikimi Osmanlı sanatına da büyük katkıda bulundu ve imparatorluk içinde önemli sorumluluklar üstlenmelerini sağladı. Bu katkı, karakteri değişmekle birlikte cumhuriyetten sonra da devam etti.

Arsen Yarman, yayımlanan birkaç ay olan iki ciltlik kapsamlı çalışmasıyla sanat tarihimizin bu dönemine ayrıntılı bir bakış getiriyor. Osmanlı ●●●

Osmanlı'da esasen kuyumculuğa yön veren saraydı.



Akşam ışıklarına bürünmüş Çadırcılar Caddesi'nin solunda Sahafiler Çarşısı, sağında ise Kapalıçarşı uzanıyor. Kapalıçarşı ve çevresi Osmanlı döneminde de kuyumculuk sanatının kalbi durumundaydı.

arşiv belgelerinin yanı sıra kuyumcu ve mücevhercilerin kişisel arşivlerinden, yakın döneme ait anı kitaplarından yararlanan, ayrıca sözlü tarih görüşmeleri yapan Yarman, "Osmanlı mücevher ve kuyumculuğuna yön veren, hâkim üslup ve teknikleri belirleyen esasen Osmanlı sarayıydı" diyor. "Mücevherler ve kuyumculuk işleri lüks tüketim ürünleri olduğu için hem imali, hem de satın alınmaları belirli bir refah düzeyini gerektirir. Güç ve ihtişam sembolü olmaları da kolay ulaşılamamalarından kaynaklanır. Osmanlı İmparatorluğu'nun iktisadi açıdan güçlü dönemlerinde değerli taşlarla süslü mücevherlerin ve ağırlıkla altın kullanılarak yapılan kuyumculuk işlerinin yoğun olduğu görülüyor. I.

DEĞERLİ TAŞLARIN TÜM HİKÂYESİ



Arsen Yarman'ın (üstte) *Osmanlı Döneminde Mücevher ve Ermeni Kuyumcular* adlı iki ciltlik eseri Yapı Kredi Yayınları'ndan çıktı. Bu ayrıntılı çalışma 14'üncü yüzyıldan 20'nci yüzyıla Osmanlı'nın mücevhercilik-kuyumculuk üslubunun şekillenmesinde Ermenilerin

oyndığı role odaklanıyor. Osmanlı'da kuyumculuk zanaatının icra edilme koşullarını ayrıntılarıyla inceleyen Arsen Yarman, ayrıca 2 bin 500 fotoğraf ve görsel malzemeye yer veriyor. Yazar, "Çalışmayı sadece Osmanlı döneminin meşhur mücevherleri ve kuyumculuk eserlerinin hikâyesiyle sınırlı tutmamaya, bu eserlerin üretiminin ardındaki emeği ve kuyumcu ustalarının estetik kavrayışını da aktarmaya çalıştım" diyor. Yarman, kitabı için arşiv çalışmalarının yanı sıra kuyumcu ailelerinin günümüzdeki temsilcileriyle sözlü tarih görüşmeleri de yaptı.



Selim, I. Süleyman, III. Murad dönemleri bu açıdan çok zengin. Bu sultanların kuyumculuk mesleğine duydukları kişisel ilgi de belirleyici. Lale Devri ve I. Mahmud dönemi de Avrupa tarzı mücevher ve kuyumculuk ürünlerinin ilgi görmeye, üslup ve tekniğin değişmeye başladığı bir dönem olarak görülebilir. İktisadi kriz dönemlerinde kullanılan değerli taşların sayısında ya da altın miktarında azalma görülmekle birlikte çok sayıda parlak tombak ürünler de göze çarpıyor. Dolayısıyla mücevhercilik ve kuyumculuk iktisadi güçle yakından bağlantılı olsa da özellikle teknik, ustalık ve imalat sürecinin bunun doğrudan uzantısı olduğu söylenemez. Ermeni kuyumcular da imparatorluğun kuruluşundan yıkılışına kadar bütün bu süreçlere bilgi ve tecrübeleriyle büyük katkılarda bulunmuştu."

GÜNÜMÜZ USTALARI

"Osmanlı'da sanat önemliydi. Hat, çini, ebru gibi klasik sanatlar önemli bir temeldir, kuyumculuk için de öyle" diyor Avedis Kendir. Dünyaca ünlü mücevher tasarımcısı Kendir, İstanbul'un tarihi semtlerinden Cağaloğlu'ndaki ofis-atölye karışımı geniş ve aydınlık mekânında bir yandan da eski mensesinin başında yeni bir iş üzerinde çalışıyor. "Yeni teknikleri de bilip uyguluyorum ama pensesden çekice eski aletlerimin ayrı bir ruhu, yaşanmışlığı var, onları kullanmayı seviyorum..."

Çıraklıktan yetişmiş, Kapalıçarşı'da büyümüş, eski ustaların eğitiminden geçmiş Avedis Kendir geleceğe olan bağlılığı ve bilgisiyle kuyumculuk tarihimizi günümüzle buluşturan isimlerden biri. Çalışma mekânını kitaplar, fotoğraflar, dünyanın farklı yerlerinden getirdiği objeler ve elbette ki iş aletleriyle kendi yaptığı tasarımlar dolduruyor. Masasının yakınında geçmişte Türkiye ve dünyada kilometrelerce yol yaptığı Harley Davidson durmuş, dinleniyor.

Kendir, çocuk yaşında çırak olarak Kapalıçarşı'ya girmiş ve o andan itibaren hayranı olduğu yepyeni bir dünyayla tanışmış. "O zamanlar dükkanlardan mücevherler, yakutlar, elmaslar sarkardı, çarşı her şeyiyle bambaşkaydı" diyor. Sanata yatkınlığının ailesinden geldiğini söyleyen deneyimli usta değerli taşlara, kuyumculuğa, tasarıma yönelmiş ve Matyos Şınorkyan, Şabu Kalıpçıyan gibi önemli isimlerin elinde yetişip mesleği öğrenmiş. "Onlar Osmanlı'dan gelen geleneği yaşatan son ustalardandı" diyor Kendir. "Sanatın her dalını severlerdi, aryadan operadan anlarılardı. ●●●



Kapalıçarşı'da çıraklıktan yetişmiş Avedis Kendir, geleneksel kuyumculuk sanatını günümüzle buluşturan ustalardan. Dünyaca ünlü birçok isim için tasarımlar yapan Kendir, kuyumculuk için tarihteki sanat akımlarını da araştırıp bilmek gerektiğini söylüyor.

Avedis Kendir'in değerli taşlarla yaptığı Kristof Kolomb'un Santa Maria gemisi maketi İspanya'da da sergilenmişti.



Fransız ressam Louis Dupré'nin tablosunda görünen Mikayel Çelebi Düz Amira, Osmanlı Darphanesi'nde uzun dönem varlığını sürdüren Düzyan ailesindendi (sağda). Elması altın sigara kutusunun kapağında II. Abdülhamid'in tuğra ve mahlası uygulanmış (altta).



ONASSIS LIBRARY



TEKMAN KARAYIR KOL

Amiralar, Osmanlı idarecileri nezdinde itibar sahibi olmuştu.

Disiplinli insanlardı, gözlerine girmek için çok çalışırdık, bir tebessümleri en büyük hediyemizdi. Bize sadece mesleği değil, hayatı da öğretirlerdi..”

Aralarında Birleşik Krallık'ın geçtiğimiz aylarda hayatını kaybeden kraliçesi II. Elizabeth'in de bulunduğu dünyaca ünlü birçok isim için mücevher tasarlayan Avedis Kendir, başarısının sırrını “sadece işini iyi yapmaya çalışmak” diye açıklıyor. Her tür takının dışında cami mihraplarından saatlere, dekoratif ürünlerden kamalara çok sayıda ürüne sanatını işliyor. Kendisi de şimdi atölyesinde mesleğe meraklı gençleri ağırlıyor, ayrıca üniversitelerin kuyumculuk bölümlerine gidip atölyelere katılıyor, ders anlatıyor, geleneği aktarmaya çalışıyor. “Ama çok şey değişti artık” diyor, “o ustalardan sonraki dönemlerde insanlar, talepler, ürünler değişti, vizyon da el değiştirdi”.

“Kuyumculuk zor, emek isteyen bir iş” diyor deneyimli usta, geniş kitaplığını işaret edip “araştırmak, öğrenmek lazım” diye devam ediyor. “Osmanlı'nın yanında Selçuklu'yu, Hitit'i, antik Anadolu'yu da bilmeli. Sadece bizimkilere değil, başka ülkelerin de müzelerine gitmeli, onların akımlarına bakmalı, saygı duymalı...” Çıkarıp etrafına altın bir çerçeve yaptığı Reşat altınını uzatıyor sonra. “Mesela bu çerçeveyi Reşat altınına uygun, Osmanlı karakteriyle tasarlamak gerekir, tutup art nouveau uygulayamazsın. Burada kuyumcunun bilgisi, sezgisi devreye girer...”

ZENGİN VE NÜFUZLU AMİRALAR

Osmanlı'nın ustaları mücevherler, tören kılıçları, Kuran mahfazaları, şamdanlar ve daha nice ürüne dönemin beğenisini uygulayıp hayata zevk ve üslup kattılar. Çıraklar yetiştirdiler, onlara hayatı ve klasik sanatların önemini öğrettiler. Bunun yanında tarihte değerli taşların ticareti ve sarraflıkla uğraşmanın sosyal ve kültürel alanda da çok başka yansımaları olmuştu kuşkusuz. Bu noktada “amiralar”lara özellikle değinmek gerek. İmparatorlukta özellikle değerli taş ticareti ve sarraflıkla servet ve saygınlık kazanmış Ermeniler, 17'nci yüzyıl sonlarından 19'uncu yüzyıl sonlarına kadar “amira” olarak adlandırıldı.

Amiralik bir tür ticaret burjuvazisi niteliği taşıyordu ve resmi bir yanı yoktu. Ama toplumsal bir kesim olarak ekonomide, hatta yönetimde ağırlık sahibiydiler, imparator-

luğun mali sorunlarını çözmek için gerekli kaynağın sağlanmasında bile önemli roller oynadılar.

Arsen Yarman “amiralik ünvanı, onu taşıyan kişinin Osmanlı sarayı ve idarecileri nezdindeki itibarına bir kanıtı” diyor, “Önemli bir bölümü sarraf olan amiralar bu sayede mücevhercilik ve kuyumculuk zanaatında da etkindi. Seğpos Amira ve Yağup Amira Hovhannesyan en güçlü amiralar arasındaydı ve hem İstanbul, hem de Avrupadaki değerli taş piyasasını çok iyi biliyorlardı. Seğpos Amira için ‘Karun kadar zengin’ deniyor ve İstanbul'da satılan her önemli mücevherin de önce Yağup Amira'ya sunulduğu söyleniyordu...” Ancak devlet yönetimindeki değişiklikler ve gücün el değiştirmesi kimi zaman amiraları da etkiliyordu. Şöyle devam ediyor Yarman: “Yağup Amira, Osmanlı ●●●



Yervant Camgöz,
kuyumculuk
eserlerine ince ince
desenler işleyen bir
kalemkâr ustası.
Deneyimli usta
Osmanlı'nın desen
konusunda çok
zengin olduğunu
ama günümüzde bu
mirastan yeterince
yararlanılmadığını
söylüyor.

TOLGA İLDUN

GEÇMİŞ ZAMAN ŞIKLIĞI

Emine Valide Paşa olarak bilinen Emine Necibe Hanım (1858-1931) dönemin şıklığını sergiliyor. Emine Necibe Hanım, Mısır Hıdivi I. Abbas Hilmi Paşa'nın oğlu İlhami Paşa ile Sultan Abdülmecid'in kızı Münire Sultan'ın kızıydı.

RUKIYE KUNERALP ARŞİVİ



Armudi motiflerin
tutturulduğu
gösterişli kolyede roza
elması gibi pahalı
taşlar kullanılmış.

GALERIE GEORGES PETIT, 1911



Ay yıldız formunda
Osmanlı işi elmas broş
4.5 santimetre boyunda
ve 19'uncu yüzyıldan
kalma (sağda).

FARJAM FOUNDATION; SOTHEBY'S

Değerli taşlarla
süslü buhurdan,
Abdülmecid'in kızı Cemile
Sultan'a aitti (altta).



BAHADİR TAŞKIN, TSM

sarayının nüfuzlu isimlerine çok yakındı ve değişen güç ilişkileri nedeniyle 1752 yılında infaz edilmişti. Daha sonraki dönemlerde de güçlü amiralar ortaya çıkmıştı. Sözelimi Mıgırdıç Amira Cezayirliyan en büyük desteği Hariciye Nazırı Mustafa Reşid Paşadan alıyordu ve onun gücünü kaybetmesiyle birlikte bütün servetini kaybetmiş, ömrünün son dönemini sefalet içinde geçirmişti.”

Peki, değerli taşlar ve madenler nasıl elde ediliyordu? Osmanlı İmparatorluğu değerli madenler açısından zengin olmadığı için bunların temin edilip işlenmesini sıkı şekilde kontrol ediyordu; altın ve gümüşün fiyatı, bileşimi katı kurallarla belirleniyordu. İstanbul önemli bir mücevher ve kuyumculuk merkezi olduğundan Hindistan, İran, Mısır ya da Halep'ten değerli taşların buraya gelişinde bir süreklilik vardı.

“İstanbul'da Bizans döneminden itibaren zengin bir kuyumculuk geleneği olduğu biliniyor. Ermeni kuyumcular da bu gelenekten yararlanmış olmakla birlikte esas olarak Rum kuyumcuların bu geleneği sürdürdükleri ve özellikle 15'inci-17'nci yüzyıllar arasında Bizans sanatının büyük rağbet gördüğü Rus sarayına ve kiliselerine kuyumculuk eserleri yaptıklarını söyleyebiliriz” diyor Yarman. “Özellikle Yavuz'un doğu seferlerinden sonra İstanbul'a gelen ustaların yaygınlaştırdığı İran kuyumculuk üslubu da uzun süre boyunca Osmanlı sarayında rağbet görmüştü. Pera, Galata civarında ise Alman, Avusturyalı, İtalyan kuyumcuların bulunduğu ve bunların sarayın siparişlerinin yanı sıra özellikle şehrin gayrimüslim unsurları için üretim yaptıkları söylenebilir...”

CUMHURİYETTEN SONRA

Ermeni ustaların sanata katkısı Osmanlı'dan sonra da devam etti. Mücevher ve kuyumculuk ürünleri dönemle birlikte değişti kuşkusuz ama bazı şeyler de aynı kaldı. Osmanlı'da olduğu gibi cumhuriyet döneminde de birçok diplomatik hediye Ermeni kuyumcuların elinden çıktığını görüyoruz. Afgan Kralı Emanullah Han'a hediye edilen mücevherli kılıç, Mısır Kralı Faruk'a hediye edilen mücevherli masa kutusu, İran Şahı Rıza Pehlevi'ye hediye edilen

pırlantalı sigara tabakası Levon Saryan (Saran) tarafından imal edilmişti örneğin.

Arsen Yarman kuyumculuk gibi icrasında geleneksel usullerin belirleyici olduğu bir zanaatı bıçakla keser gibi kesin dönemlere ayırmanın imkânsız olduğunu söylüyor. “Öte yandan cumhuriyet ile birlikte rejimin, dolayısıyla sembollerin ve beğenilerin değiştiği de göz ardı edilemez. Sarayda çok rağbet gören, çeşitli törenler ya da özel günlerde kullanılan sorguç, hotoz, kılıç, meç, hançer gibi pek çok mücevher ve kuyumculuk ürünü artık üretilmiyor. Yeni rejim yeni sembolleri öne çıkarmış. Levon Mazlumyan'ın altın levha üzerine imal ettiği ve 1931'de Mustafa Kemal'e sunduğu alfabe bunun en tipik örnekleri arasında. Cumhuriyet döneminde bu alanda daha çok saat, sigara kutusu, broş, kol düğmeleri gibi ürünler öne çıkıyor.”



Darphane-i Âmiye hem para basımı için temin edilen değerli metaller, hem de içinde faaliyet gösteren Kuyumcu Odası nedeniyle Osmanlı kuyumculuk tarihinin önemli bir parçasıydı. Arsen Yarman da kitabında Darphane'ye önemli yer ayırmış. “Petraki (Bedros) Çelebi ve Dzerun Amira gibi önemli Darphane sarraflarının, Can-

bazoğlu Artin gibi kalcıbaşlarının, Tanrıvirmiş, Eremya ya da Vartan adlı sahib-i aynaların varlığı bilinmekle birlikte bu kuruma asıl damgasını vuran Düzyan (Düzoğlu) ailesiydi” diyor Yarman. “1758'de Mikayel Çelebi Düzyan, Darphane'de yöneticiliğe getirildi ve ailenin bu kurumdaki varlığı 1880'lere kadar sürdü. Düzyanların aile mesleği kuyumculuğu hiç bırakmaması, değerli taş ticareti yapması, Osmanlı'nın diplomatik hediyelerinin ya kendileri tarafından ya da onların denetimleri altında hazırlanması, Darphane-i Âmiye'nin modernize edilmesinde oynadıkları önemli rol gibi unsurlar, ailenin bu kurumun tarihinde kalıcı bir rol oynamasını sağladı. Darphane-i Âmiye defterlerinin Ermenice harflerle tutulması da onların yönetimleri sırasında başvurulan bir uygulamaydı ve hesaplarla imalatın sadece ustalar ve yöneticiler tarafından bilinmesini amaçladığı için herhangi bir istismarın engellenmesine yönelikti.”

Yervant Camgöz, “Benim ustam Mardiros Halacıyan'dı, onun iki kuşak önceki ustasıysa Darphane'de çalışmış, orada kalıp ustasıymış” diyor..

Ocakçı ustası Ayhan Karatepe, Kapalıçarşı'daki Kızlarağası Han'da çalışıyor. Yeniden tasarıma gönderilmesi için değerli madenleri eritip kalıp, tel veya plaka haline getiriyor. Ocakçılık mesleğini ona ustası Josef Mısırlıoğlu öğretmiş.



TOLGA UDUN

Camgöz, günümüzde sayıları iyice azalmış kalemkâr ustalarından, yine tarihi bir semt olan Mahmutpaşadaki atölyesinde mücevher, yüzük, dolmakalem, kol düğmesi, kemer gibi ürünlere ince ince desenler işliyor, onlara ayrı bir ruh veriyor. “Osmanlı’da desen konusunda çok zengin bir kaynak var” diyor Yervant Usta, “ama şimdi bu miras yeterince bilinmiyor.” Yervant Camgöz kalem işlerinin dışında kolye gibi takılar, hatta gözyaşı şişeleri üretmek için mumla kalıplar da hazırlıyor. Kalem ve kalıp işleri son derece hassas, milimetreden ince bir çalışma gerektiriyor. Büyük bir el mahareti, sabır, disiplin ve deneyim gerektiren bir sanat bu. İnsanın aklına hemen tedirgin edici bir soru geliveriyor: Çağımızda tüm bunları yaşatmak nereye kadar mümkün olacak?

Yervant Usta’yla Kapalıçarşı’ya girip o uğultu, ışık ve kokularla birlikte dükkânların arasında sürükleniyoruz. Adı hâlâ hatırlanan ya da artık unutulmuş nice ustanın hatırası burada, Osmanlı kuyumculuğunun kalbi Kapalıçarşı’da yankılanmaya devam ediyor. Tasarımı yapan sadekârlar, kalemkârlar, altını eriten ocakçılar, cilacılar, yaldızcılar ve kuyumculuğun farklı dallarına emek vermiş niceleri... O uğultu, ışık ve kokuların içinde ve dükkânların arasında hâlâ var gibiler. Kalemkâr

Yervant Camgöz bir dükkânın önünde duruyor. “Burası ustam Mardiros’undu, ona Mardik de derlerdi...” Bu kısa cümleye bir yandan da koskoca bir ömür, ustayla çırağı arasındaki sevgi sığveriyor.

Ocakçı Ayhan Karatepe de “Bana mesleği Josef Mısırlıoğlu öğretti” diyor, “bu eski ocak ondan kalma”. Küçük dükkânın eski kararmış ocağının başına geçiyor, “1000 dereceyi geçince altın erir, kalıp, tel veya plaka haline getirilir, sonra tasarıma gönderilir”. Ermeni ocakçı ustası Josef 1994’te vefat etmiş ama ateşini şimdi Ayhan Usta diri tutuyor.

Eskinin Kapalıçarşı’sını en iyi anlatabilecek isimlerden biri Avedis Kendir. “Çarşıda disiplin, saygı ve sevgi vardı” diyor, “güzel ruh, renkli kişilik, iş terbiyesi vardı, zaten sanat başka türlü olmaz”. Evet, dünya değişiyor ama geleneksel sanatlarla olan bağımızın bir şekilde korunması bizi sadece tarihimizle birleştirmekle kalmayacak, daha iyi bir gelecek umudu da verecek. Güzel ruhlu eski ustaları anmak ve onlara saygı göstermekse belki de bunun ilk ve en güzel adımı olacak... ●

Bu makede yer alan değerli eserlerin fotoğrafları, Yapı Kredi Yayınları’ndan çıkan *Osmanlı Döneminde Mücevher ve Ermeni Kuyumcular* kitabından alınmıştır.

